

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ДОЛБИНА КАРІНЕ ДАВИДІВНА

УДК [811.111:811.161.2]’373.2:165.194(043:5)

**КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЗООНІМНИХ ПРОПРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ**

10.02.15 – загальне мовознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Карпенко Олена Юріївна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
завідувач кафедри граматики англійської мови.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Тищенко Олег Володимирович,
Рівненський державний гуманітарний
університет,
завідувач кафедри загального та порівняльного
мовознавства;

кандидат філологічних наук, доцент
Кантур Кирило Олександрович,
національний університет
«Одеська юридична академія»,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «27» червня 2014 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «27» травня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Е.В.Ларіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У реферованому дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріальних одиниць. В останні десятиріччя постійно зростає кількість наукових розвідок, які присвячено когнітивним аспектам буття власних назв, що пов'язано з бурхливим розвитком когнітивно-дискурсивної наукової парадигми. Когнітивна ономастика як напрям цієї парадигми виокремилася лише на початку ХХІ ст., переважно вивчаючи концептуалізацію та категоризацію власних назв на вході у ментальний лексикон людини, їх трансформацію та концептуалізацію на виході в акт комунікації, а також всі аспекти ментального буття онімів.

Увагу до проблем природи, систематизації та класифікації власних назв приділяли такі видатні вчені, як Д. Г. Бучко, В. М. Горбаневський, В. О. Горпинич, А. І. Гудманян, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, В. В. Німчук, Є. С. Отін, Н. В. Подольська, О. В. Суперанська, В. І. Супрун, М. М. Торчинський, В. П. Шульгач та багато інших. Зокрема, зоонімічну лексику, особливості структури зоонімів, їх семантику, мотивацію, походження вивчали такі визначні ономотологи, як О. Л. Кирилюк, С. Л. Ковтюх, Р. А. Коутс, Н. Г. Рядченко, М. І. Сюсько, Я. М. Шебештян. Дослідження буття онімів у ментальному лексиконі людини започаткували Т. Бреннен, С. Бредарт, Т. Валентайн, Н. Д. Голев, Л. М. Дмитрієва, О. Ю. Карпенко, В. Ю. Неклесова, Г. В. Ткаченко.

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена тим, що з ряду причин когнітивні процеси концептуалізації та категоризації власних назв, попри велику увагу до них дослідників, досі не вивчалися на матеріалі зоонімів. Всебічне вивчення структури, семантики, мотивованості зоонімів, одночасно з дослідженням їх концептуалізації та категоризації у ментальних лексиконах носіїв української, англійської та російської мов сприятиме визначенню універсальних та етноспецифічних рис різномовних зоонімічних концептосфер в українській, англійській та російській мовних та концептуальних картинах світу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах планової наукової теми кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І.І.Мечникова «Когнітивно-дискурсивна категоризація різнорівневих мовних й мовленнєвих явищ в синхронії та діахронії» (державний реєстраційний 0113U002692, № 102 наказ по ОНУ № 3946 18 від 23.10.2012 року). Тема дисертації затверджена вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 9 від 28.05.2013 року).

Об'єктом дослідження є зоонімічна пропріальна лексика англійської, української та російської мов.

Предмет дослідження становлять структурно-семантичні та когнітивні особливості буття зоонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв англійської, української та російської мов.

Метою роботи є всебічний аналіз зоонімних пропріативів, зокрема механізмів їх концептуалізації та категоризації. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- описати специфіку зоонімної лексики у мові та мовленні з урахуванням структурних та семантичних особливостей;
- з'ясувати форми та особливості функціонування зоонімів у ментальному лексиконі індивіда;
- встановити способи організації зоонімів у ментальному лексиконі;
- сформувати та схарактеризувати асоціативне поле зоонімічних концептів;
- виокремити гештальтні ядра асоціативних полів зоонімів;
- встановити спільне та відмінне зоонімічних фреймів у носіїв англійської, української та російської мов.

Матеріалом дослідження послуговували 3000 зоонімів (по 1000 англійською, українською та російською мовами), а також матеріали двох вільних асоціативних експериментів (загальна кількість отриманих асоціативних реакцій складає відповідно 758 та 2623 одиниці).

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань у дисертації використано всі три види **методів**: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні. Серед загальнонаукових методів було використано методи таксономії та систематизації, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, зокрема для розбудови денотатно-номінативної класифікації зоонімів. Завдяки методу побудови гіпотези було зроблено припущення щодо ознак та закономірностей існування зоонімів, їх диференційних ознак, наслідків процесів концептуалізації та категоризації у ході когніції, асоціативного поля зооніма та його структури. Метод системного аналізу та індукції уможливив узагальнення отриманих результатів для доведення висунутої гіпотези. Дедуктивний метод дозволив, відштовхуючись від загальної ономастичної теорії, виокремити семантичні та структурні риси зоонімів. Методи спостереження та інтроспекції дозволили вивчити власний ментальний лексикон та опосередковано ментальні лексикони носіїв української, англійської та російської мов, а також весь емпіричний матеріал. Ще одним, важливим для даної роботи методом став вільний асоціативний експеримент, який уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивації зоонімів, та за допомогою якого було встановлено асоціативне наповнення зоонімів для виокремлення відповідного кола індивідуального онімічного фрейму, до якого належить

стимул, а також для встановлення типу реакції та семантичного гешталту онімічного асоціативного поля, який створюється сукупністю реакцій на певний стимул. Власне лінгвістичними методами, застосованими у нашому дослідженні є структурний, зіставний, типологічний та описовий. Структурний метод, а саме дистрибутивний аналіз, було нами застосовано для встановлення характеристик та властивостей зоонімів на підставі їх оточення одиницями того ж рівня, що уможливило дослідження словотвірної структури зоонімів. Зіставний метод дав змогу встановити специфічні та спільні риси українських, англійських та російських зоонімів у мові, мовленні та у ментальному лексиконі носіїв відповідних мов. Типологічний метод надав можливість виявити універсальні риси зоонімів аналізованих мов. Також у дослідженні широко застосовано описовий метод, який дозволив послідовно описати зоонімні одиниці української, англійської та російської мов. Завдяки прийому зовнішньої інтерпретації було встановлено зв'язки зоонімів із категоріями мислення та з позначеними ними реаліями. Важливе місце у дослідженні посідають квантитативні методи, за допомогою яких було унаочнено основні положення роботи та доведено висунуту гіпотезу.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в комплексному аналізі когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріальних одиниць. В роботі вперше проаналізовано особливості ментального буття зоонімів трьома мовами: англійською, українською та російською. Новим є формування асоціативного поля зоонімів трьох мов з подальшим встановленням їх загальних та відмінних рис.

Теоретичне значення дисертації полягає у виявленні способів існування зоонімів у ментальному лексиконі, їх групування та шиккування у фрейми та кола на матеріалі різних мов. Розроблено та детально описано методіку дослідження когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріативів, зокрема формування асоціативного зоонімного поля та виокремлення його гештальтного ядра.

Практична цінність результатів дослідження полягає у можливості її використання у практиці викладання теоретичних дисциплін з англійської, української та російської мов, зокрема у курсах із загального мовознавства (розділ «Лексичний склад мови»); лексикології (розділ «Власні назви»); психолінгвістики (розділи «Мовна картина світу», «Концептуальна картина світу»); когнітивної лінгвістики (розділ «Структура ментального лексикону»). Також можливе застосування результатів дослідження у лексикографічній практиці при укладанні асоціативних словників української, англійської та російської мов.

Апробацію результатів дослідження здійснено на дванадцяти конференціях, з яких сім є міжнародними: Міжнародна науково-

практична конференція «Філологія і освітній процес: 21 століття (Одеса, 2010); II Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (Одеса, 2011); III Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (Одеса, 2012); XII Міжнародна наукова конференція «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (Харків, 2013); VII Міжнародна науково-практична конференція «Мова і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2013); VII Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2013); Третя міжнародна науково-практична конференція «Актуальные проблемы современных социальных и гуманитарных наук» (Пермь, 2013), одна всеукраїнська конференція: Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна германістика: теорія і практика» (Дніпропетровськ, 2012) та чотири звітні наукові конференції професорсько-викладацького складу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Одеса, 2010–2013).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у десятих одноосібних публікаціях, з яких п'ять статей видано у фахових наукових виданнях України, одна стаття – у фаховому науковому виданні Росії та чотири тези доповідей на міжнародних й всеукраїнських наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Загальний обсяг роботи становить 181 сторінку, з них 152 сторінки основного тексту. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить дев'ять таблиць та п'ять діаграм.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обгрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, сформульовано мету та завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну та методи дослідження, окреслено фактичний матеріал та теоретичну й практичну значущість отриманих результатів, вказано форми їх апробації та структуру роботи.

Перший розділ «Зоонімна пропріальна лексика: проблеми наукового вивчення» присвячено всебічному вивченню сутності, диференційних ознак, класифікації, мотивації та будові зоонімів. Практично кожна сутність може отримати індивідуальне ім'я, але відбувається це дуже селективно, бо людина інтуїтивно володіє шкалою «ономагенності» («nameability»), яка мотивує номінаторів надавати предметам власні назви на основі близькості чи значущості для їх життя. Серед тварин, які демонструють здатність отримувати імена, можемо назвати дуже різні класи, види та роди.

Дану роботу присвячено всебічному вивченню **зоонімів**, які є власними назвами будь-яких реальних, віртуальних чи сакральних тварин, диференційними ознаками яких є суто індивідуальний характер зоонімів, чітка окресленість номінованих денотатів, тісний зв'язок зоонімів з поіменованими об'єктами та з екстралінгвальними факторами номінування, різноплановість зоонімів, можливість їх групування за ознаками денотата, залежність зоонімікону від особливостей етнічної культури, енциклопедичність семантики зоонімів, обов'язкова їх мотивованість, довільність форми, функціональна обмеженість та виконання зоонімами переважно номінативної та інформаційної функцій.

У дисертації розроблено денотатно-номінативну систематизацію зоонімів згідно з біологічною таксономією еукаріотів у тій частині, що стосується царства тварин. Тільки багатоклітинні, переважно хребтові тварини можуть одержати власне ім'я, однак деякі безхребтові, а саме комахи також можуть бути ономагенними. До тварин, крім ссавців, належать риби, амфібії, рептилії та птахи. Людина також належить до цього царства, але традиційно розглядається окремо як у біології, так і в ономастиці. Згідно із біологічною класифікацією хребтових тварин маємо п'ять секторів, представники яких потенційно можуть номінуватися – ссавці, птахи, рептилії, амфібії, риби та один сектор безхребтових – комахи. Власні назви тварин, що тимчасово не отримали свого термінопозначення, пропонуємо термінувати так: ссавців терміном **маммонім**, риб – **іхтіонім**, амфібій – **амфібіонім**, рептилій – **ерпетонім**. Загальний вигляд базової зоонімної терміносистеми має бути таким: маммоніми, іхтіоніми, амфібіоніми, ерпетоніми, орнітоніми, інсектоніми. З метою поєднання двох різноспрямованих термінологічних тенденцій пропонуємо використання спеціальних термінів на позначення власних назв тварин лише для першого рівня специфікації, а починаючи з другого рівня, використовувати описові терміни. Коли йдеться про деякі спеціальні дослідження, які можуть бути присвяченими вивченню зоонімів окремого класу тварин, використання спеціального терміна на кшталт **гіпонім** видається актуальним.

Мотивована власна назва має прозору семантичну структуру завдяки своїй твірній основі, вибір якої зумовлено екстралінгвальною причиною, обраною шляхом лінгвопсихоментальної операції, яка базується на певній закономірності відношень між змістом і формою мовної одиниці. В цілому можна зробити висновок, базуючись на результатах нашого першого вільного асоціативного експерименту, що основною рушійною силою під час зоонімотворчої діяльності є **трансонімізація**, яка превалює над процесом **онімізації** (співвідношення становить 54,8%::45,2% в українській мові, 65,6%::34,4% в англійській та 66,3%::33,7% в російській). Живі істоти значно частіше виступають донорами у

зазначеному процесі. Переважно маємо на увазі антропоніми – власні назви на позначення відомих, історичних осіб, знайомих чи родичів. Імена інших тварин або стереотипні клички посідають друге місце. Крім того, потужною донорською сферою для утворення зоонімів в обох мовах є нереальні персони, як, наприклад, міфологічні, казкові істоти, але не теоніми, а міфоперсоніми. Хрононіми, хремотоніми та ідеоніми складають поодинокі випадки трансонімізації з метою утворення зооніма. Ергоніми, етноніми, топоніми та космоніми виявилися обмеженими у залученні до зоонімотворчої діяльності номінаторів через зовсім різну природу цих феноменів (йдеться про розподіл на біоніми та абіоніми, тобто живі та неживі об'єкти номінування). Тож загальні тенденції щодо мотиваційних процесів у досліджуваних мовах багато у чому збігаються, незважаючи на поодинокі випадки розбіжностей. Щодо останніх, крім високої частотності зоонімічних трансонімізацій у російськомовних інформантів, пов'язаної з використанням типових, стереотипних зоонімів, слід відзначити більш широкий репертуар реакцій англійськомовних учасників експерименту. Це стосується використання ергонімів, хремотонімів, топонімів у своїй зоонімотворчій діяльності, що і знайшло відображення у пропонуваній асоціатах та може бути свідченням більш широкого кругозору, концептуальної картини світу з обсяжнішим та складнішим за своєю структурою ядром, наслідком чого є здатність нестандартного перенесення однієї власної назви на денотат зовсім іншого класу.

Аналіз отриманих даних дозволяє нам скорегувати структурну класифікацію зоонімів, а саме залишити базовий розподіл на прості, складні та складені типи (загальна кількість становить відповідно 94,3%; 4,3%; 1,4% в українській мові, 81,4%; 5,7%; 12,9% в англійській, 95,8%; 2,8%; 1,4% в російській), але вилучити з подальшого розподілу афіксальні композити, словосполуки та фрази. Перший структурний підтип не використовується у англійській зоонімії через аналітичний характер англійської мови, а щодо російської та української можемо припустити, що потенційна довжина таких утворень викликати когнітивний дисонанс в усіх учасників потенційної комунікації. Що стосується двох інших – словосполук та фраз, які не зустрічалися у досліджуваному матеріалі, то це сталося через специфічний характер власне зоонімів. Таким чином, можемо зробити висновок, що будова зоонімічних одиниць, попри свою національну специфіку, має характер універсальний для досліджуваних мов, єдиним винятком з цього правила є поодинокі використання абрєвіатури англійською мовою.

Другий розділ «Методика дослідження когнітивних аспектів функціонування зоонімів» присвячено розробленню методики дослідження зоонімів у *lingua verbalis* та *lingua mentalis*. Увагу приділено

методологічній основі дослідження, методам вивчення функціонування зоонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі.

У дослідженні, яке спрямовано на пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами і мисленневими операціями, методологічною основою є органічне поєднання сукупності традиційних ономастичних ідей та доробків когнітивної лінгвістики й психолінгвістики. Можемо визначити методіку проведення цього дослідження як відповідний спосіб збору матеріалу та сукупність процедур їх аналізу за допомогою певних прийомів спостереження, експерименту й опису.

Методіка дослідження складається з таких основних етапів: відбору матеріалу, його опису, систематизації й класифікації та співвіднесення отриманих результатів з доробками традиційної ономастики, когнітивної лінгвістики та когнітивної ономастики. **Перший етап** присвячено збору відповідного ономастичного матеріалу з різних джерел. Оскільки метою цієї роботи є всебічне вивчення зоонімних пропріальних одиниць трьох мов, тому було використано енциклопедичні та лінгвокраїнознавчі словники української, англійської та російської мов. Також були залучені матеріали сучасних ЗМІ – як у друкованому, так і в електронному вигляді. Це надало змогу зібрати узуальні та сакральні зооніми трьох суспільств. Джерелом віртуальних зоонімів послуговували літературні твори, зокрема авторські казки, а також кіно- та мультфільми й комп'ютерні ігри. Збір матеріалу відбувався згідно з основними вимогами до нього: репрезентативністю та гомогенністю, тобто репрезентативна вибірка максимально точно моделює якісні та кількісні властивості всієї сукупності, а гомогенна вибірка забезпечується правильним підбором текстів.

На **другому етапові** було застосовано певні методи, які розуміємо як узагальнені сукупності теоретичних настанов, прийомів, методик дослідження мови. У роботі було застосовано всі три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, виокремлено семантичні та структурні риси окремого розряду власних назв – зоонімів. Експеримент уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивованості зоонімів, під час якого по п'ятдесят носіїв аналізованих мов отримали завдання обрати будь-які п'ять тварин та номінувати їх за своїми уподобаннями, а після того пояснити свій вибір, що і дало змогу отримати доступ до ходу мислення учасників експерименту, тобто задіяти їх інтроспективні спостереження. Отримані результати уможливили скорегувати загальноприйнятую мотиваційну класифікацію власних назв з огляду на специфіку саме зоонімного онімичного фрейму.

Когнітивно-ономастична спрямованість наукової роботи зумовила необхідність використання специфічних методів, властивих когнітивній лінгвістиці, які було нами використано на **третьому етапові** дослідження. Основним методом у третьому розділі є вільний асоціативний експеримент, який проведено українською, англійською та російською мовами з носіями цих мов. Коли власна назва входить до ментального лексикону, вона трансформується у концепт, який у сучасній когнітивній лінгвістиці розуміється як фундаментальна одиниця знання. Онім, входячи до ментального лексикону, підпадає під два процеси – концептуалізації та категоризації, перший з яких може трактуватися як процес конструювання значення за допомогою мови завдяки забезпеченню доступу до багатих енциклопедичних знань та допомоги у складних процесах концептуальної інтеграції, а другий розуміється як процес, завдяки якому досвід та концепти впізнаються та розуміються, що припускає класифікацію концептів за категоріями, які базуються на загальних рисах та специфічних завданнях.

Зрештою, концепти шикуються у фрейми різного рівня, які мають рекурсивну природу, тобто є вкладеними один в інший. Всі онімічні концепти шикуються у ментальному лексиконі носія певної мови в онімічний фрейм, який розділено на субфрейми згідно із розрядом іменованих денотатів.

У центрі кожного з цих субфреймів, які мають концентричну природу, знаходиться власник ментального лексикону, навколо якого розташовані щонайменше чотири кола: до найближчого першого кола індивідуального онімічного фрейму входять не тільки наймення тих тварин, яких людина має чи мала колись, а й героїв улюблених літературних чи кінематографічних творів, тобто власні назви тих тварин, які є не лише фізично, але й духовно близькими. До наступного, другого кола індивідуального онімічного фрейму відносимо ті зооніми, носіїв яких людина особисто зустрічала або добре знає про їх існування, тобто тут також важливим фактором є особисті зв'язки або фізичні, або інформаційні. Третє коло обіймає ті зооніми, про які індивід знає, чув, колись з ними знайомився (виключно позаочі), але їх носії не є важливими для даної людини. Емоційно вони сприймаються спокійно, на відміну від перших двох кіл, візуальним образом, як правило, не супроводжуються. Четверте коло включає до себе всі невідомі або забуті зооніми, тобто ще чи вже непотрібні носії ментального лексикону. Це коло є найобсяжнішим, бо поіменованих тварин у мові є та було дуже багато, і лише невелику кількість з них людина знає.

У роботі було застосовано вільний асоціативний експеримент з метою встановлення асоціативного поля зоонімічних концептів, проведення якого разом із інтерпретацією результатів і склали **третій етап**

дослідження. Було обрано три групи інформантів по 30 осіб та складено три анкети українською, англійською та російською мовами. З кожної аналізованої мови було відібрано по 30 стимулів-зоонімів, які репрезентують всі скрипти – узуальний, віртуальний та сакральний. Узуальні зооніми обіймають наймення реальних тварин, які існують або існували у цьому світі, віртуальні зооніми – це власні назви тварин з літературних творів, а також фільмів, кінофільмів, комп’ютерних ігор, сакральні зооніми належать до релігійних вірувань сучасних чи минулих. Стимули для носіїв різних мов були неоднаковими, але структура кожного списку стимулів була ізоморфною. Підрахунок результатів анкетування представлено низкою цифр, які подаються через навкисну риску: 1) загальна кількість різних реакцій; 2) кількість всіх реакцій разом; 3) кількість різних онімічних реакцій; 4) кількість онімічних реакцій; 5) кількість відмов. Після цього подано СГАОП – семантичні гешталти асоціативного онімічного поля, покажчики яких підраховано за кількістю всіх реакцій, які створюють саме цей семантичний гешталт.

Методика аналізу результатів експерименту складалася з двох етапів: на першому за методикою О. Ю. Карпенко, на другому – за методикою виокремлення семантичних гешталтів асоціативного поля Ю. М. Караулова, завдяки чому встановлено структуру асоціативного поля кожного стимулу. Це надає змогу виокремити ядро асоціативного поля кожного з аналізованих зоонімів, його периферію та зробити певні спостереження та висновки щодо загальнономовного зоонімічного фрейму. Зіставлення результатів експерименту на матеріалі трьох мов надає нам можливість встановити універсальні тенденції щодо індивідуального та загальнономовного зоонімічного фреймів, а також висвітлити етнічні розбіжності та особливості функціонування зоонімічних фреймів у носіїв аналізованих мов. Групи асоціатів віддзеркалюють певні фрагменти мовної картини світу як окремих індивідів, так і груп, зокрема, навіть цілих етносів, тож **асоціативний гешталт** – інструмент структурування асоціативного поля кожного ключового стимулу з формуванням асоціативних проєкцій. Асоціативний гешталт можна виявити, коли асоціати семантично тяжіють до певних характеристик, природно групуючись навколо кількох реакцій. У дослідженні встановлюється **гешталтне асоціативне ядро** на основі двох перших за частотністю груп асоціатів.

Третій розділ «Структура індивідуального зоонімічного фрейму у носіїв української, англійської та російської мов» сконцентровано навколо аналізу результатів вільного асоціативного експерименту, за допомогою якого вибудовано асоціативне поле зоонімів, проаналізовано узуальний, віртуальний та сакральний складники індивідуального зоонімічного фрейму, виокремлено гешталтні ядра асоціативного поля

зоонімів трьох мов. Основним напрямом роботи є з'ясування когнітивних структур організації онімичних одиниць у ментальному лексиконі носіїв української, англійської та російської мов, а також з'ясування тоді місця досліджуваних онімичних концептів у ментальних картинах світу цих етносів, бо зоонімичні концепти є фрагментами концептуальної та мовної картин світу.

У когнітивній парадигмі виокремлюють доволі різні картини світу, зокрема топонімну, хрононімну, хрематонімну. Так само виділяємо зоонімну картину світу, основним засобом вивчення якої у даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливив розуміння етнічної зоонімної картини світу кожної з досліджуваних мов з подальшим висвітленням спільного й відмінного. Результати проведеного експерименту дозволили виокремити домінуючі типи реакцій реципієнтів, розширивши та уточнивши вже існуючі класифікації. Так, у роботі уведено термін «**фонетичні асоціації**» як такі, що викликані експонентом оніма-стимулу, а механізмом їх виникнення є лише зовнішня схожість стимулу та асоціата. Крім того, були об'єднані типи асоціацій, які характеризують стимул як ціле через частину та частину через ціле, у єдиний тип меронімичних асоціацій, тобто таких асоціацій, які побудовані на меронімичних відносинах між частиною та цілим. У реакціях реципієнтів, незважаючи на те, чи вони є носіями однієї мови чи різних, завжди знаходимо спільне і відмінне. Спільне – реакції-гіпероніми, реакції, які характеризують ціле через частину, та синонімичні реакції, які належать загальномовному фреймові. Нижня частина асоціативного поля (тобто поодинокі, суто індивідуальні асоціації, терміновані як загадкові реакції) належить до індивідуального зоонімичного фрейму.

Аналіз даних щодо асоціатів узуальних зоонімів, дозволяє зробити висновок, що, по-перше, реакції реципієнтів не завжди вказували на справжній денотат, як, наприклад, жодна реакція не стосувалася до вівчарки Г. Л. Стерлігова, ім'я якої є донором для назви першої радянської біржі «Аліса». Тобто за наявності більш відомого денотата, такого, як головна героїня казок Л. Керролла, асоціативне поле аналізованого оніма наповнюється ним як більш потужним сугестогеном. По-друге, семантичні гешталти асоціативного поля, які були згруповані з поданих асоціатів, причому лише перші два сформували гештальтне асоціативне ядро, інколи доводилося вказувати лише у єдиній репрезентації. Це відбувалося через те, що асоціативне поле певного оніма мало однорідну семантичну структуру та згрупувалося навколо єдиного референта. По-третє, доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім – кількість гіперонімичних реакцій складає 40,4; 45,8 та 56,6 % в

українській, англійській та російській мовах відповідно. Тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також представлено у результатах опитування доволі симетрично – 8,7; 7,5 та 10,1 %; 2,5; 5,5 та 8,1 %. Можливо пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних, співзвучних зі стимулом реакцій, вони представлені досить однорідно, тож можемо зробити висновок, що схильність до своерідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв всіх трьох мов. По-четверте, розбіжність спостерігається у дуже низькій кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів (3,8%), що можемо пояснити схожістю асоціативних тезаурусів як Експериментатора-1, так і Експериментаторів-2, тобто спільним місцем помешкання, навчання, праці, близьким віком експериментатора та реципієнтів. Низький показник кількості синонімічних реакцій (4 %) за надвисокого гіперонімічних (56,6 %) дорівнює таким показникам у інших мовах. Цікавим також виявилися надто високий рівень квалітативних реакцій (20,2 %) в українській мові та каузальних в англійській (7 %), що може бути зумовлено кордоцентричністю української та раціоцентричністю англійської мов.

Аналіз асоціатів, поданих на віртуальні зооніми, дозволив виділити основні тенденції, які властиві носіям всіх трьох мов, а саме: високу кількість гіперонімічних реакцій (51 %; 43,8 % та 30,9 %) та низьку квалітативних (6 %; 3,1 % та 3,7 %). Цікавою відмінністю є використання великої кількості каузативних асоціатів носіями російської мови – 8,6 %, порівняно з носіями інших мов, що можемо пояснити високим ступенем знайомства носіїв російської мови з літературними творами, звідки було обрано зооніми-стимули. Суттєвою є розбіжність у кількості синонімічних реакцій – 75; 15,8 % та 4,9 %, які превалюють в англійському етапові експерименту, тобто носії англійської мови частіше пропонували заміну зооніма-стимула рівноправним. Російськомовні респонденти надали перевагу суміжним реакціям (5 %; 4,6 % та 14,8 %), що також пояснюємо високим освітнім рівнем та популярністю творів-донорів для нашого експерименту.

Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %; 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %; 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %; 6,3 % та 5,2 %) та порівняно низькою гіперонімічних (35,6%; 31,5% та 32,5%), що є також наслідком низького ступеня

знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %; 1,1 % та 7,8 %) в носіїв російської мови може бути спричиненою спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом та, відповідно, пропонованим асоціатом.

Таким чином, під час аналізу типів асоціатів було досліджено ті ментальні операції, яким підлягає слово-стимул у процесі сприйняття, тобто його входу до ментального лексикону носія певної мови. Виокремлення гештальтного ядра асоціативного поля слова-стимулу дозволило з'ясувати, які мисленнєві образи формувалися й домінували в інформантів під час категоризації та концептуалізації зоонімів-стимулів, тобто коли вони трансформувалися у концепти та віднаходили відповідне місце у ментальному лексиконі індивіда. Процентні показники двох складових гештальтного ядра слугують маркерами цього аспекту зоонімічних концептів: якщо СГАОП складає 50% або більше, можна стверджувати, що аналізоване слово-стимул входить до другого кола індивідуального зоонімічного фрейма у більшості інформантів. Прикладом цього є словникова стаття «Аліса», в якій СГАОП «казки Л. Керролла» склав саме 50 %.

ВИСНОВКИ

Загальні результати дослідження дозволяють зробити такі **висновки**.

Зооніми є власними назвами будь-яких реальних, віртуальних чи сакральних тварин. Цей клас власних назв має певні диференційні ознаки, серед яких найсуттєвішими є індивідуальний характер зоонімів, чітка окресленість номінованих денотатів, тісний зв'язок зоонімів з поіменованими об'єктами та з екстралінгвальними факторами номінування, різноплановість зоонімів, можливість їх групування за ознаками денотата, залежність зоонімікону від особливостей етнічної культури, енциклопедичність семантики зоонімів, обов'язкова їх мотивованість, довільність форми, функціональна обмеженість та виконання зоонімами переважно номінативної та інформаційної функцій.

Денотатно-номінативну класифікацію зоонімів вдосконалено відповідно до біологічної таксономії еукаріотів, згідно із якою маємо п'ять секторів, представники яких потенційно можуть отримувати власні назви – ссавці, птахи, рептилії, амфібії, риби, та один сектор безхребтових – комахи. Власні назви тварин пропонуємо термінувати у такий спосіб: ссавців терміном **маммонім**, риб – **іхтіонім**, амфібій – **амфібіонім**, рептилій – **ерпетонім**. Загальний вигляд базової зоонімної терміносистеми має бути таким: маммоніми, іхтіоніми, амфібіоніми, ерпетоніми, орнітоніми, інсектоніми. З метою поєднання двох різноспрямованих термінологічних тенденцій пропонуємо використання

спеціальних термінів на позначення власних назв тварин лише для першого рівня специфікації, а починаючи з другого рівня, використовувати описові терміни.

Мотивована власна назва має прозору семантичну структуру завдяки своїй твірній основі, вибір якої зумовлено екстралінгвальною причиною, обраною шляхом лінгвопсихоментальної операції, яка базується на певній закономірності відношень між змістом і формою мовної одиниці. Основною рушійною силою під час зоонімотворчої діяльності є трансонімізація (62,2%), яка превалює над процесом онімізації (37,6%). Основними донорськими сферами трансонімізації є антропоніми, міфоперсоніми, зооніми. Хрононіми, хрематоніми та ідеоніми складають поодинокі випадки трансонімізації з метою утворення зооніма. Ергоніми, етноніми, топоніми та космоніми виявилися обмеженими у використанні під час зоонімаційної діяльності. Тож загальні тенденції щодо мотиваційних процесів в досліджуваних мовах багато у чому збігаються, незважаючи на поодинокі випадки розбіжностей. Щодо останніх, крім високої частотності зоонімічних трансонімізацій у російськомовних інформантів, пов'язаної з використанням типових, стереотипних зоонімів, слід відзначити більш широкий репертуар реакцій англомовних учасників експерименту. Це стосується використання ергонімів, хрематонімів, топонімів у своїй зоонімотворчій діяльності, що може бути свідченням більш широкого кругозору, що надає здатність незвичного, нестандартного перенесення однієї власної назви на денотат зовсім іншого класу.

Базовий розподіл структурних типів зоонімів на прості (90,5%), складні (4,3%) та складені (5,2%) типи є актуальним для аналізованих мов, але слід вилучити з подальшого розподілу афіксальні композити, словосполуки та фрази. Перший структурний підтип не використовується в англомовній зоонімії через аналітичний характер мови, а щодо російської та української можемо припустити, що потенційна довжина таких утворень буде викликати комунікативні збої. Що стосується словосполук та фраз, які не зустрічалися у досліджуваному матеріалі, то це сталося через специфічний характер власне зоонімів. Таким чином, можемо зробити висновок, що будова зоонімічних одиниць, попри свою національну специфіку, має універсальний характер для досліджуваних мов.

Коли власна назва входить до ментального лексикону, вона трансформується у концепт, який у сучасній когнітивній лінгвістиці розуміється як фундаментальна одиниця знання. Онім, входячи до ментального лексикону, підпадає під два процеси: концептуалізації (процес конструювання значення за допомогою мови завдяки забезпечення доступу до багатьох енциклопедичних знань та допомоги у складних процесах концептуальної інтеграції) та категоризації (процес,

завдяки якому досвід та концепти впізнаються та розуміються, що передбачає класифікацію концептів за категоріями, які базуються на загальних рисах та специфічних завданнях). Зрештою концепти шикуються у фрейми різного рівня, які мають рекурсивну природу, тобто є вкладеними один в інший.

Усі зоонімічні концепти шикуються у ментальному лексиконі носія певної мови у зоонімічний фрейм, який розділено на субфрейми відповідно до розряду іменованих денотатів. У центрі кожного з цих субфреймів, які мають концентричну природу, знаходиться власник ментального лексикону, навколо якого розташовані щонайменше чотири кола: до найближчого першого кола індивідуального зоонімічного фрейму входять власні назви тих тварин, які є не тільки фізично, але й духовно близькими. До другого кола індивідуального онімічного фрейму відносимо ті зооніми, носіїв яких людина особисто знає, тобто тут також важливим фактором є особисті зв'язки або фізичні, або інформаційні. Третє коло обіймає ті зооніми, про які індивід знає, але їх носії не є важливими для даної людини. Емоційно вони сприймаються спокійно, на відміну від перших двох кіл, візуальним образом, як правило, не супроводжуються. Четверте коло включає до себе всі невідомі або забуті зооніми, тобто ще чи вже непотрібні носієві ментального лексикону.

Зоонімічний фрейм представляє скрипти узуальний, віртуальний та сакральний. Узуальні зооніми включають наймення реальних тварин, які існують або існували у цьому світі, віртуальні зооніми – це власні назви тварин із літературних творів, а також фільмів, кінофільмів, комп'ютерних ігор, сакральні зооніми належать до релігійних вірувань – сучасних чи минулих.

Зоонімічні концепти є фрагментами концептуальної та мовної картин світу, основним засобом вивчення яких у даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливив розуміння етнічної зоонімічної картини світу кожної з досліджуваних мов із подальшим порівнянням, висвітленням спільного й відмінного. Результати експерименту дозволили виокремити домінантні типи реакцій реципієнтів. У реакціях реципієнтів, незважаючи на те, чи вони є носіями однієї мови чи різних, завжди знаходимо спільне і відмінне. Спільне належить загальномовному фреймові. Нижня частина асоціативного поля, тобто поодинокі, суто індивідуальні асоціації у нашому експерименті терміновані як загадкові реакції належить до індивідуального зоонімічного фрейму.

Аналіз асоціатів узуальних зоонімів дозволяє зробити висновок, що доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім, тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає

поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також представлено у результатах опитування доволі симетрично, що можна пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних реакцій, вони представлені досить однорідно, тож можемо зробити висновок, що схильність до своерідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв всіх трьох мов. Розбіжність спостерігаємо у дуже низькій кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів, що можемо пояснити схожістю їх асоціативних тезаурусів. Цікавим також виявився надто високий рівень квалітативних реакцій в українській мові та каузальних в англійській, що може бути зумовлено кордоцентричністю української мови та раціоцентричністю англійської мови.

Аналіз асоціатів, поданих на віртуальні зооніми, дозволив виділити такі загальні тенденції: високу кількість гіперонімічних реакцій та низьку квалітативних. Цікавою відмінністю є використання великої кількості каузативних асоціатів носіями російської мови, що можемо пояснити високим ступенем знайомства носіїв російської мови з літературними творами, звідки було обрано зооніми-стимули. Суттєвою є розбіжність у кількості синонімічних реакцій, які превалюють в англійському етапі експерименту та наближаються до пошуків денотата. Російськомовні респонденти надали перевагу суміжним реакціям, що також пояснюється високим освітнім рівнем та популярністю творів-донорів для приведеного експерименту.

Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові та фонетичні, що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій та порівняно низькою гіперонімічних, що також є наслідком низького ступеня знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів у носіїв російської мови може бути спричиненою спробою розуміння причинно-наслідкових відносин між стимулом та пропонованим асоціатом.

Процентні показники двох складових гештальтного ядра слугують маркерами входження зооніма-стимулу до певного кола зоонімічного фрейму. Так, якщо СГАОП складає 50 або більше процентів, аналізоване слово-стимул входить до другого кола індивідуального зоонімічного фрейму у більшості інформантів. Стимул входить до першого кола індивідуального фрейму, якщо асоціативне гештальтне ядро включає до свого складу лише один компонент. У випадку, коли процентні показники СГАОП становлять менше 50%, стимул-зоонім входить до третього кола

індивідуального онімічного фрейму. Четверте коло представлено переважно фонетичними асоціаціями, але гіперонімічні також можуть бути спробою категоризувати невідомий зоонімічний концепт.

Перспектива подальших розвідок у цьому напрямі вбачається у зіставному вивченні зооніміконів неспоріднених мов.

**Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:
Статті в наукових часописах:**

1. Долбіна К. Д. Ономагенні класи тварин / К. Д. Долбіна // Записки з ономастики. – Одеса: Астропринт, 2011. – №14. – С. 52-56.
2. Долбіна К. Д. Мотиваційна структура україномовного зоонімікону / К. Д. Долбіна // Мова. – Одеса: Астропринт, 2012. – №17. – С.128-131.
3. Долбіна К. Д. Аналіз мотиваційної структури україномовного та російськомовного зооніміконів / К. Д. Долбіна // Науковий вісник Південноукраїнського університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса: Астропринт, 2012. – №14. – С.104-109.
4. Долбіна К. Д. Будова зоонімічних пропріальних одиниць / К. Д. Долбіна // Наукові записки Острозької академії. Серія «Філологічна». – Острог: Острозька академія, 2013. – № 35. – С.94-95.
5. Долбіна К. Д. Мотиваційні ознаки зоонімів / К. Д. Долбіна // Наукові записки КДПУ імені Винниченка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». – Кіровоград: РВВ КДПУ імені Винниченка, 2013. – № 115. – С.253-255.
6. Долбіна К. Д. Структурная классификация зоонимов (на материале английского, русского и украинского языков) / К. Д. Долбина // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Воронеж: ВГУ, 2013. – №2. – С. 208-210.

Тези доповідей на конференціях:

1. Долбіна К. Д. До проблеми класифікації зоонімів / К. Д. Долбіна // Тези конференції «Філологія і освітній процес: 21 століття». – Одеса: КП ОМД, 2010. – С.106-107.
2. Долбіна К. Д. Визначення асоціативного поля зоонімів англійської мови / К. Д. Долбіна // Тези конференції «Сучасна германістика: теорія і практика». – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. – С.11-12.
3. Долбіна К. Д. Психолінгвістичний експеримент як спосіб дослідження індивідуального зоонімічного фрейму / К. Д. Долбіна // Тези доповідей XII наукової конференції з міжнародною участю «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С.89-90.
4. Долбина К. Д. Ассоциативное наполнение зоонимной проприальной лексики / К. Д. Долбина // Материалы третьей международной научно-практической конференции «Актуальные

проблемы современных социальных и гуманитарных наук». – Пермь: ПГИУ, 2013. – №3. – С.129-131.

АНОТАЦІЯ

Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонічних пропріальних одиниць. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України. – Одеса, 2014.

У дисертації здійснено комплексний аналіз когнітивних аспектів функціонування зоонічних пропріальних одиниць. Всебічне вивчення структури, семантики, мотивованості зоонімів, одночасно з дослідженням їх концептуалізації та категоризації у ментальних лексиконах носіїв української, англійської та російської мов сприяє визначенню універсальних та етноспецифічних рис різномовних зоонічних концептосфер в українській, англійській та російській мовних та концептуальних картинах світу.

У дослідженні описано специфіку зоонімної лексики у мові та мовленні з урахуванням структурних та семантичних особливостей; розроблено денотатно-номінативну класифікацію двох рівнів специфікації з термінуванням необхідних наукових понять та вдосконалено структурну класифікацію зоонімної пропріальної лексики з огляду на специфіку предмета дослідження; висвітлено мотиваційну структуру зооніміконів трьох мов з встановленням як універсальних, так і етноспецифічних рис. З'ясовано форми та особливості функціонування зоонімів у ментальному лексиконі індивіда та встановлено способи організації зоонімів у ментальному лексиконі у фрейми та субфрейми рекурсивної природи. За допомогою вільного асоціативного експерименту сформовано та схарактеризовано асоціативне поле зоонімічних концептів. Виокремлено гештальтні ядра асоціативних полів зоонімів, за допомогою яких уточнено структуру індивідуального та загальномовного зоонімічних фреймів та встановлено спільне та відмінне зоонімічних фреймів у носіїв англійської, української та російської мов.

Ключові слова: зоонім, пропріальна одиниця, денотатно-номінативна класифікація, структурна класифікація, мотивація, зоонімічний концепт, фрейм, вільний асоціативний експеримент, асоціативне поле, семантичний гештальт.

АННОТАЦИЯ

Долбина К. Д. Когнитивные аспекты функционирования зоонимных проприальных единиц. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» МОН Украины. – Одесса, 2014.

В диссертации проведён комплексный анализ когнитивных аспектов функционирования зоонимных проприальных единиц на материале украинского, английского и русского языков. Всестороннее изучение структуры, семантики, мотивированности зоонимов одновременно с исследованием их концептуализации и категоризации в ментальных лексиконах носителей украинского, английского и русского языков способствует определению универсальных и этноспецифических черт разноязычных зоонимичных концептосфер в перечисленных языковых и концептуальных картинах мира.

Зоонимы являются именами собственными реальных, виртуальных или сакральных животных. В ходе исследования была усовершенствована денотатно-номинативная классификация зоонимов согласно биологической таксономии эукариотов. Общий вид базовой зоонимной терминосистемы включает маммонимы, ихтионимы, амфибионимы, эрптонимы, орнитонимы, инсектонимы. С целью объединения двух разнонаправленных терминологических тенденций предлагается использование специальных терминов для обозначения имен животных только для первого уровня спецификации, а начиная со второго уровня, ограничивается описательными терминами.

Мотивированное имя собственное имеет прозрачную семантическую структуру благодаря своей образующей основе, выбор которой обусловлен экстралингвальными причинами в результате лингвopsихоментальной операции, которая базируется на определенной закономерности отношений между содержанием и формой языковой единицы. Движущей силой зоонимотворческой деятельности является трансономизация, которая превалирует над процессом онимизации. Основными донорскими сферами трансономизации выступают антропонимы, мифоперсонимы, зоонимы.

Базовое распределение структурных типов зоонимов на простые, сложные и составные типы актуально для рассматриваемых языков, но следует исключить из дальнейшего распределения аффиксальные композиты, словосочетания и фразы.

Зооним, входя в ментальный лексикон, подпадает под два процесса - концептуализации и категоризации, в результате которых зоонимические концепты выстраиваются во фреймы разного уровня, которые имеют рекурсивную природу. В центре каждого из этих фреймов и субфреймов, которые имеют концентрическую структуру, находится собственник ментального лексикона, вокруг которого расположены четыре круга: от

ближайшего, первого, куда входят имена тех животных, которые являются не только физически, но и духовно близкими, к четвертому, который включает в себя все неизвестные или забытые зоонимы.

В работе проведён психолингвистический эксперимент, сделавший возможным понимание этнической зоонимной картины мира каждого из исследуемых языков с последующим определением общего и различного. Результаты эксперимента позволили выделить преобладающие типы реакций реципиентов. Процентные показатели двух составляющих гештальтного ядра служат маркерами вхождения зоонима-стимула в определенный круг зоонимичного фрейма.

Ключевые слова: зооним, проприальная единица, денотатно-номинативная классификация, структурная классификация, мотивация, зоонимичный концепт, фрейм, свободный ассоциативный эксперимент, ассоциативное поле, семантический гештальт.

SUMMARY

Dolbina K. D. Cognitive Aspects of Zoonymic Proper Name Functioning. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Philology, Specialty 10.02.15 - General Linguistics. The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky” of the Ministry of Education and Science of Ukraine, – Odesa, 2014.

The thesis presents a multivector analysis of the cognitive aspects of zoonymic proper name functioning. A comprehensive study of the structure, semantics, motivation of zoonyms simultaneously with the study of their conceptualization and categorization in the mental lexicon of Ukrainian, English and Russian languages speakers contributes to the definition of universal and ethnospecific features of multilingual zoonymic concepts in the Ukrainian, English and Russian language and conceptual maps of the world.

The study describes the specific zoonymic vocabulary in language and speech based on structural and semantic features. The denotative-nominative classification of two levels of specification with corresponding new terms necessary for scientific concepts has been developed. The structural classification of zoonymic vocabulary with regard to the specific subject of the study has been improved. The motivational structure of the three zoonymicons which belong to the analyzed languages with the establishment of both universal and ethnospecific features has been highlighted.

The thesis includes the study of the forms and features of the functioning of zoonyms in the individual mental lexicon and the ways of organizing zoonyms in the mental lexicon into frames and subframes of recursive nature. The associative field of zoonymic concepts has been formed and characterized with the help of the free associative experiment. The author determined the gestalt

cores of associative zoonymic fields with the help of which the structures of the individual and the common zoonymic frames were clarified. The thesis also represents the establishment of universal and distinctive features of zoonymic frames of English, Ukrainian and Russian native speakers.

Key words: zoonym, proper name, denotative-nominative classification, structural classification, motivation, zoonymic concept, frame, free associative experiment, associative field, semantic gestalt.

Підп. до друку 23.05.2014. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 пр.
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com